

Effecten: Ad'ers aan het werk en uitloop-studenten

➤ Inleiding

In de afgelopen maanden is vaak de vraag voorbijgekomen hoe het straks gaat met de aantallen ingeschreven hbo-studenten. Ook gaat het om de aantallen die na de Ad zijn gaan werken en aldus nog recht op bekostiging geven, alsmede de hoeveelheden studenten die al vijf of meer jaar in het hbo rondlopen (Ad en Bachelor). Deze vragen worden actueler vanwege de sterke groei van de instroom bij Ad-opleidingen en de keuze die mbo'ers en werkenden daarvoor maken.

Dit heeft nl. twee effecten: 1) ze doen eerst de Ad, en 2) vervolgens kunnen ze kiezen voor doorgaan met de Bachelor of aan het werk gaan. Daarbij is het van belang om te weten welk percentage van de Ad-bezitters direct doorgaat, na een aantal jaren kiest voor het doen van een formele bacheloropleiding dan wel eigenlijk niet meer opteert voor de Bachelor, binnen afzienbare tijd¹.

We nemen aan dat OCW achter de schermen een aantal computers laat meedraaien met de ontwikkelingen, met inzet van allerlei scenario's. Ook zullen financiële directeuren van hogescholen een Excel-programma met draaitabellen gebruiken om voor hun eigen instelling te bezien hoe de prognoses zijn. Dat is zeker nodig als sterk wordt ingezet op de Ad. Maar dat geldt ook voor hogescholen die dat nu juist niet doen – en mogelijk gaan merken dat a.s. studenten kiezen voor een concurrerende hogeschool in de buurt.

In vorige nieuwsbrieven is deze ontwikkeling al aangestipt en vervolgens doorgerekend. Maar het kan zeker geen kwaad nog eens een aantal zaken te schetsen, als aanzet voor de verdere overdenking door de experts. Bovendien verschijnt binnenkort een advies van de Cie Van Rhijn over de bekostiging in het algemeen. Daaraan kunnen de Ad-ontwikkelingen mooi worden getoetst.

➤ Cijfers

Eerst de cijfers zoals die nu bekend zijn met betrekking tot het studiejaar 2018-2019, om een beeld te hebben van de aantallen waarover we kunnen praten en nadenken. Er wordt uitgegaan van de studenten die een Ad of een Bachelor doen en ronden daarbij gemakshalve op duizenden af.

➤ Ingeschreven studenten:	460.000
➤ Voltijd:	400.000
➤ Deeltijd:	49.000
➤ Duaal:	11.000
➤ Instromende studenten:	117.000
➤ Bachelor:	110.000
➤ Ad:	7.000

➤ Veronderstellingen

Dan moeten we kijken hoe het zit met bepaalde stromen.

---

¹ We laten voor het gemak hier een analyse achterwege als het gaat om de doorstroom van de hbo-bachelor naar de wo-master. Degenen die via de Ad hun weg in het hbo vinden, zullen ook op een gegeven moment een bacheloropleiding afronden en opteren voor een wo-master. Maar hoe en wat, dat zal de tijd leren.

Na de Ad de Bachelor

Het wordt best lastig om na te gaan hoe het zit met de aantallen (en percentages) studenten die na de Ad direct de Bachelor gaan doen. Er wordt gesproken over 30% maar het kan voor bepaalde opleidingen oplopen naar 50%.

Helemaal nog geen betrouwbare cijfers zijn bekend van degenen die met de Ad zijn gaan werken (of zijn blijven werken, denk aan deeltijd en duaal) en vervolgens op een gegeven moment weer student worden om de Bachelor te doen – en hoeveel jaren na de Ad.

Uitloop

Het bepalen van het aantal studenten dat geen geld meer oplevert voor een hogeschool, dus bij degenen die al vier jaren hbo achter de rug hebben, is erg ingewikkeld. De Vereniging Hogescholen kent twee peilmomenten: het diploma na 5 dan wel na 8 jaren studie. Daarbij wordt (nog) niet apart gekeken naar studenten die de weg via de Ad hebben bewandeld.

Wat leren de statistieken ons in dit opzicht?

- Na 5 jaren te zijn ingeschreven heeft zo'n 50% het bachelordiploma. Echter, hoeveel daarvan dit al is gelukt na 4 jaren is landelijk onbekend, dus ook niet hoeveel er daadwerkelijk 5 jaren voor hebben gebruikt (inclusief switchers die al gauw een jaar verliezen).
- Na 8 jaren is het percentage gediplomeerden 66%. Dat wil zeggen dat rond de 16% van degenen die in een bepaald jaar aan het hbo begonnen, er 6, 7 dan wel 8 jaren over heeft gedaan. Die groep is dus zonder meer als langstudeerder in te boeken.
- Al met al is op basis hiervan een scenario te maken en dan kom je op zo'n 30% langstudeerders. Bij een aantal van 460.000 ingeschreven studenten zou je kunnen zeggen - maar dat is echt niet te vinden in de statistieken - dat ongeveer 120.000 studenten geen bekostiging meer opleveren – en ruim 340.000 derhalve wel². Het is net als met het omslagstelsel voor de AOW: die 340.000 studenten leveren het geld voor 460.000 studenten op, oftewel een 'dekkingspercentage' van rond de 72%³.

Bij dit alles is nog weinig te zeggen over degenen die langer dan twee jaren over de Ad doen, daarna de Bachelor gaan volgen en dus al een 'onbekostigde student' zijn tijdens de jaren die ze moeten doorlopen binnen die bacheloropleiding. Zij vormen een voorspelbare groep nl. ze worden 'een bachelor-langstudeerder' die uit de gehele begroting moeten worden voorzien van onderwijs.

Overigens zijn flex-studenten die vanaf het begin van een studie minder dan 60 punten afnemen, vaak per definitie langstudeerders. Maar misschien dat OCW daarvan wel leert dat je wel iets losmaakt als je gaat flexibiliseren, dus niet alleen maar mikt op het verkorten van studies met inzet van veel vrijstellingen en werkervaring – en daarmee het behoud van de nominale studieduur.

➤ **Tussenopmerking rond extra geld**

Er wordt vaak gesproken over de bekostiging in het algemeen, de vergoeding per student en de noodzaak om extra geld te investeren in het hbo. Daarbij kan worden gedacht aan de gelden die beschikbaar zijn en zullen komen ten gevolge van de invoering van het 'studievoorschot'. Op basis daarvan worden ook nadere afspraken tussen de overheid en de instellingen gemaakt, om de kwaliteit te verhogen.

Maar het maakt toch wel heel veel uit of je het bedrag kunt gebruiken voor alle ingeschreven studenten of alleen maar voor degenen die al regulier worden bekostigd. Op de inzet voor degenen die gewoon hun jaren gebruiken voor een studie, is niets af te dingen. Maar als het gaat om studenten die misschien ten onrechte in de verlenging proberen te scoren, is dat misschien wel zo.

Als er minder langstudeerders zijn, dus minder studenten met een vijfde of hoger inschrijvingsjaar, kan het extra geld per student hoger zijn. De vraag is dus, om die toch maar te stellen, of je bij het uittrekken van meer budget eigenlijk moet kijken naar het aantal daadwerkelijk bekostigde studenten.

---

² Er zijn ook nog studenten die een tweede studie doen en vervolgens instellingscollegegeld dienen te betalen, aangezien – naast studies in het onderwijs en zorg – daarvoor geen overheidsgeld beschikbaar wordt gesteld. Ook hiervan hebben we geen gegevens bij de hand.

³ De Minister heeft onlangs gemeld geen moeite te hebben met een gemiddelde studieduur van 5 jaren. Het vaststellen van een rendement na die periode wijst erop dat 'men' hiermee instemt. Het financieel beleid van een hogeschool zal daarom ook hierop zijn afgestemd, als het gaat om de budgettering per opleiding.

Natuurlijk moet er geld zijn om die langstudeerders te helpen. Als de Nederlandse samenleving van mening is dat een studie van nominaal vier jaren in de praktijk zonder enig probleem vijf jaar mag duren – en dat het instellingsbudget intern over vijf jaren verspreid moet worden ingezet – dan is dit simpelweg zo. Dan moeten alle andere regels en kaders daaraan worden aangepast, met alle consequenties van dien.

➤ **Ontwikkelingen rond aantal ingeschreven en bekostigde studenten**

Het zal voor velen niet zo interessant zijn ('een zorg zijn') maar het is voor het gehele systeem noodzakelijk om te kijken naar de ontwikkelingen rond de instroom, de uitval, de doorloop van Ad naar Bachelor en het behalen van Ad- en Bachelordiploma's. OCW en instellingen moeten allerlei zaken incalculeren, en – van groot belang – weten wat er achter die ontwikkelingen zit en wat zich er verder zal en kan gaan afspelen.

Als het aantal langstudeerders afneemt, heeft het een dalende hoeveelheid ingeschreven studenten tot gevolg. Het aantal te bekostigen studenten kan in principe gelijk blijven. Er kunnen evenveel gediplomeerden het hbo verlaten, maar dan wel eerder, en tevens vaker met een Ad.

Ook kan het aantal instromers fluctueren en verschuiven. Er komen twee stromen, naar de Bachelor en de Ad, in het eerste leerjaar. Maar daarnaast zullen er zij-instromers in de Bachelor opdoemen, op termijn steeds meer. Nu is daarvoor nog maar weinig geregeld, zeker als er eerst een aantal jaren met het Ad-diploma wordt gewerkt.

Wat kan er zoal in theoretische zin worden gezegd over die stromen? Hier een paar mogelijkheden en OCW moet dan deze in de komende jaren maar gewoon volgen, monitoren en op basis daarvan het beleid bijstellen.

➤ Minder langstudeerders dus. Maar die zullen er altijd blijven. Nu gaat het om zo'n 16% van een cohort dat aan het hbo begint en pas het bachelordiploma behaalt na 6, 7 of 8 jaren. Laten we daar een of twee jaren van afhalen, dan houden we wellicht alleen die 16% over in plaats van die eerder berekende 30%. Het aantal ingeschreven studenten daalt hierdoor, het aantal bekostigde in principe niet.

➤ Er zullen meer mensen eerst de Ad gaan doen en niet meteen de Bachelor. Als we kijken naar de instroom vanuit het mbo, zou het op termijn wel eens 40% voor de Ad kunnen gaan worden, inclusief havisten die ook steeds meer de Ad weten te vinden.

Als wordt aangenomen dat van de Ad-geslaagden 40% direct doorgaat voor de Bachelor, betekent het zo'n 24% minder ingeschreven studenten – vergeleken met degenen die de groep die aan de Bachelor begint en vervolgens niet uitvalt (want ook in de Ad vallen studenten uit of gaan iets anders doen).

Het effect is in ieder geval ook hierbij minder langstudeerders en minder ingeschreven studenten. Het aantal bekostigde studenten daalt ook omdat een groot deel van de Ad-bezitters gaat werken, maar in principe nog bekostiging kan opleveren.

Deze groep zal op termijn voor een bepaald deel (geen idee welk percentage) kiezen voor het volgen van een Bachelor. Als ze dat bij een bekostigde hogeschool doen, stijgt het aantal te bekostigen studenten (maar men weet niet hoeveel tijd na de Ad en met hoeveel elk jaar) en moet OCW geld beschikbaar hebben. Echter, kiezen ze voor een private hogeschool, bekostigd door de persoon zelf en met ondersteuning van de werkgever, dan spaart de overheid hiermee geld uit. Deze persoon mag namelijk na het behalen van een Bachelor dit geld niet voor een tweede Bachelor gebruiken.

Daarnaast krijgt een private hogeschool geen diplomabonus. Ergo, ook minder uitgaven voor de overheid.

➤ Een andere beweging die kan gaan leiden tot een groei van het aantal ingeschreven en ook wel bekostigde studenten, is de verschuiving van de Bachelor naar de Ad. Er zullen minder uitvallers zijn in de eerste fase van de bacheloropleidingen, en meer studenten in de Ad's. Dat wil niet zeggen dat het een simpelere route is maar de motivatie om een Ad af te maken is groter dan na een wat mislukte eerste bachelorfase te blijven proberen de Bachelor te behalen. Het is dus een positieve impuls.

➤ Overigens krijgen de bekostigde hogescholen geen diplomabonus voor Ad-geslaagden. Dus op die manier zal er ook een vorm van besparing voor de overheid mogelijk zijn. Veel Ad'ers

zullen op termijn volstaan met het behalen van beroepsgerichte certificaten en diploma's, valend onder het niet-formele onderwijs (zoals de OECD recentelijk ook heeft gemeld, mede op de startbijeenkomst voor de nieuwe Strategische Agenda voor het hoger onderwijs).

- Hogescholen die vooral inzetten op de Ad en daarnaast eveneens op nevenvestigingen zoals de RAC's, gaan die bewegingen zonder meer merken. Ze zullen moeten nagaan wat leidt tot andere studentenstromen, met bijbehorende aantallen bekostigde en ingeschreven studenten. Het ligt voor de hand dat ze een sterk alumni-beleid gaan voeren, samen met een goed doorstroomtraject van de Ad naar de Bachelor⁴.
- Een route die zeker in de gaten moet worden gehouden is die van het eerst de Ad doen en afronden, om daarna verder te gaan met de Bachelor. Daarbij kan eenzelfde effect optreden als bij de Bachelor alwaar veel mbo'ers instromen in de wetenschap dat ze al een arbeidsmarkt-relevant diploma bezitten. De motivatie kan daardoor teruglopen als de studie wat tegenvalt of andere scenario's opduiken bijvoorbeeld via het kunnen krijgen van een geschikte baan (wat vroeger de 'groenpluk' werd genoemd). Dit kan leiden tot een uitval in het resterende programma dan wel het doen van een private bacheloropleiding, met inbreng van hetgeen al is behaald – eventueel op termijn.

➤ **Kortom**

Uiteraard zal er in de komende jaren in het algemeen op nationaal niveau worden benadrukt dat de Bachelor de spil is waarom het hoger beroepsonderwijs draait qua status. Maar er is nu ook veel aandacht voor het kunnen gaan aanbieden van Masters, en daarvoor is in principe een bachelorgraad nodig. Dat is eenzelfde situatie die geldt voor die graad nl. dat iemand er dan wel 240 punten voor moet behalen. Met 66% geslaagden na 8 jaren studie mag worden verondersteld dat er veel potentie is wat betreft het halen van een Ad-grad en het daarna bezien of 'stapelen' een welkome en haalbare optie is.

Het betekent dat er meer schakelmomenten dan vroeger aan het ontstaan zijn. Het gaat om 'piketpalen' die een keuze van het individu met zich meebrengt. De gevolgen voor de studentenstromen moeten op korte termijn worden onderkend en in beeld te brengen zijn. Voor de overheid en de hogescholen is een aan te passen beleid en dito strategie van wezenlijk belang, hoe dan ook.

De stromen zorgen voor andere aantallen in bepaalde fases van ons onderwijssysteem. De wet- en regelgeving kan daarbij niet achterblijven, zoals in de nieuwsbrieven herhaaldelijk is gemeld.

De overheid kan ook niet een verdere expansie van de Ad's tegengaan, om daarmee te voorkomen dat het systeem een make-over dient te krijgen. Mensen kiezen de 'olifantenpaden' die ze zien opduiken als ze zoeken naar scholing die past bij de loopbaan, de kansen en de opties die er zijn om het bestaan zinvol in te vullen. Daarom dus de aanzetten in deze nieuwsbrief.

---

⁴ Deze hogescholen hebben er wellicht belang bij dat het resterende bachelorprogramma een eigen status krijgt, en een eigen accreditatie. Dat is nodig voor een soepele Ad-B-doorstroom, maar ook om degenen die de Ad in een RAC met een eigen vestigingsplaats doen, een voortzetting te bieden in dezelfde regio. Daarmee kan de positie van de Ad en de gehele leerlijn worden versterkt.